

отсюда и проблемы коррупции, взяточничества и неспособность обретения полной свободы.

Ключевые слова: архаика, монотеизм, иудаизм, христианская антропология, спасение, свобода, украинская культура.

УДК 001.007:378

Гутник М. В., Ткаченко С. С.

м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ НТУ «ХП»)

Найстаріший технічний заклад вищої освіти на теренах Наддніпрянської України – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» – створено у 1885 році. За свою понад 100-річну історію заклад став фундаментом для декількох самостійних вищих навчальних закладів, його філії стали самостійними структурними одиницями. Наукові дослідження, що ведуться тут, охоплюють багато галузей науки і техніки – від медицини до космічного матеріалознавства, від металургії до мікроелектроніки. В складі університету 5 навчально-наукових інститутів, військовий інститут та 4 факультети, що об'єднують 89 кафедр [1]. Аналізуючи досвід минулого, найбільш насиченим, в

плані науково-дослідної роботи, виявився період науково-технічного революції [2, с. 7–8].

Цей період з історії університету доволі часто ставав предметом досліджень фахових істориків. Зокрема у роботах [2–8] розглядалися деякі аспекти з історії наукових досліджень у НТУ «ХП», тут наведено найбільші досягнення в окремих галузях науки й техніки. Проте саме студентські дослідження у період з середини ХХ ст., що виконувалися на кафедрах університету не знайшли належного висвітлення. Якраз молодь ставала тим рушієм прогресу, що відбувався у період науково-технічної революції, чимало винаходів й відкриттів створено за безпосередньої участі студентства.

На етапі науково-технічної революції спостерігалася максимальна індустріалізація економіки, зростала зацікавленість молоді в отриманні вищої освіти саме технічного профілю. Якщо 1940 р. кількість студентів в політехнічних інститутах України налічувала 13 861 особу, то в 1955 р. їхня чисельність зросла до 34 999. У перший рік після реорганізації електротехнічного, машинобудівного та хіміко-технологічного інституту й створення єдиного Харківського політехнічного інституту тут навчалася 4500 студентів [9, арк. 90; 10, арк. 1].

Саме у 1950-ті рр. змінюються правила прийому до вищих навчальних закладів. За постановою правлячої партії України від 08.01.1955 р. [11, арк. 33–47] у вищі навчальні заклади приймалися громадяни віком від 17 до 30 років (раніше до 35 років – стаціонар,

до 45 років – вечірнє відділення), які мають виробничий стаж не менше 1 року або демобілізовані воїни. Вступні іспити були скорочені до чотирьох. Разом з тим, ті, які закінчили школу з відзнакою мали переваги над усіма іншими, таким чином здібна молодь мала шанс не переривати навчання.

Чисельність студентів швидко зростала не тільки на денному, але й на вечірньому та заочному відділеннях. Так 1955 р. кількість студентів денної форми навчання складала 8632 особи, вечірньої – 847 (усього в Україні на вечірньому відділенні 1955 р. навчалось 10562 особи, що на 8032 особи більше у порівнянні з 1950 р.) та заочної – 210 осіб [12, арк. 140]. Контингент студентів-вечірників і заочників зростав, в основному, за технічними спеціальностями [12, арк. 143; 13, арк. 102].

У середині 1950-х рр. спостерігається збільшення і кількості студентів, які залучалися до виконання конкретних завдань за планами наукових досліджень кафедр. Якщо у 1955–1956 н.р. до наукових досліджень було залучено майже 600 осіб, то наступного року їх чисельність зросла до 900 осіб [14, арк. 4]

Науково-дослідні роботи студентів представляли особливу зацікавленість і отримували громадське визнання. Так, на початку 1960-х рр., рішенням оргкомітету огляду студентських наукових робіт вузів Харківської області були відзначені й отримали першу премію роботи студентів кафедри технології неорганічних речовин: А. Г. Кандиби, А. Д. Радченка, Л. А. Тихонової «Дослідження кінетики конверсії оксиду вуглецю парою води»; І. Д. Шехоніної та

Є. А. Карповича «Дослідження неповного окиснення природного газу з метою одержання метанолу» та інші [15]. Необхідно зазначити, що при виконанні наукових досліджень студенти нібито виступали спадкоємцями своїх попередників. Одну тему виконували студенти різних курсів. Це допомагало ще на студентській лаві налаштувати майбутніх науковців на колективну працю під час вирішенні складних проблем.

У 1960-ті рр. Харківський політехнічний інститут зайняв перше місце серед вищих навчальних закладів Харкова за зв'язки з виробництвом, входив до числа 19 вузів Радянського Союзу, кращих за розвитком наукових досліджень. Саме у цей час зросла чисельність здібної молоді, яка закінчила аспірантуру й розпочала працювати у інституті. Молоді дослідники залучалися до роботи у проблемних та галузевих лабораторіях. Таким чином лекції для студентів постійно збагачувались практичними спостереженнями науковців вузу. Молодь мала змогу отримувати знання безпосередньо у лабораторіях ХІІІ, на підприємствах України і за кордоном, проходячи практику, виконуючи дипломні проекти [16, с. 2; 17, с. 434].

Як результат успішного виконання програми практики 1969 р. 772 студенти денного відділення виконали реальні дипломні проекти. Так, студентом факультету технології органічних речовин С. Васильковським виконано і захищено дипломний проект на тему: «Сульфатне відділення для чотирьохбатарейного коксохімічного заводу з

грануляцією сульфату амонію». Дані проекту було використано Українським вуглекімічним інститутом при розробці дослідно-промислового зразка грануляційної машини. Студентом енергомашинобудівного факультету Л. Бабічевим за завданням Харківської філії Центрального конструкторського бюро з модернізації енергетичного обладнання виконано дипломний проект на тему: «Вдосконалений газомазутний котел типу ТГМ-94 паропродуктивністю 500 т/год моноблоку 160 МГВ для спалювання високосірчистого мазуту і газу». Розробки проекту впроваджено на Краснодарській ТЕЦ. Студентом електроенергетичного факультету І. Кондрат'євим виконано реальний дипломний проект на тему: «Розробка кабелю для виробництва сейсмозвідних робіт». Розроблену конструкцію впроваджено на заводі «Азовкабель». Студенткою факультету хімічного машинобудування Л. Верлокою було виконано дипломний проект конденсатору для будування другої черги відділення реактифікації сирого бензолу на Кремківському металургійному комбінаті (Болгарія) [18, с. 90–91].

На початку 1980-х рр. така тенденція до виконання дипломних проектів студентів з подальшим впровадженням у практику не втратила чинності. Зокрема, у дипломному проекті студента О. І. Лесного на тему «Дослідження теплових явищ при шліфуванні надтвердих полікристалів»,

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ**

що виконувався в галузевій науково-дослідній лабораторії алмазного інструменту за договором № 22703 з Полтавським заводом штучних алмазів і алмазних інструментів були розроблені основи ефективного заточування інструментів із надтвердих матеріалів. Студентка О. Л. Корницька виконала науково-дослідну роботу «Синтез і дослідження безолійних лаків», що була етапом теми проблемної лабораторії мономерів і утворюючих плівку речовин. Цю роботу впроваджено на Ворошиловградському (зараз Луганському) заводі побутової хімії. Економічний ефект тільки за цим заводом становив 150 тис. крб. Усього в господарчо-договірних і держбюджетних роботах, що виконувались в ХПІ 1981 р. із загальної кількості студентів (понад 18 000 осіб) брали участь 3983 студента [19, с. 181–182].

Для вдосконалення системи навчання у Харкові та інших містах України було відкрито мережу підготовчих курсів до вступних іспитів. Так, у Харкові такі курси було організовано при Тракторному заводі, Транспортного машинобудування, Електромеханічному, Підшипниковому та ін.; на Рубежанському та Лисичанському хімкомбінатах, хімкомбінаті «Донсода», цементному заводі в Амросівці та ін. [17, с. 458]

У 1969–1970 н.р. таке відділення відкрито й у Харківському політехнічному інституті [20, с. 91]. Усього в Україні на початок 1970 р. на курсах навчалось 230 тис. осіб [21, арк. 1]. Відкриття підготовчого відділення збільшило конкурс за спеціальностями за

рахунок студентів-виробничників. Вже починаючи з 1965–1966 н.р, всі студенти денного відділення навчалися з відривом від виробництва, пільги на вступних екзаменах скасовувалися. Значно зросла чисельність студентів на спеціальностях гідравлічних турбін, парогенераторобудування, фізики металів, динаміки та міцності машин, електричних машин і апаратів [17, с. 452].

Помітним явищем у житті вищої технічної школи стало те, що 1963 р. Харківський політехнічний інститут увійшов до числа 21 найкращого з технічних вузів Радянського Союзу, став одним з перших (разом з Київський політехнічним) вищих навчальних закладів України, якому надавалось право організації навчального процесу за індивідуальними навчальними планами. Строк навчання встановлювався у п'ять з половиною років. Тоді було прийнято рішення про посилення фундаментальної, теоретичної підготовки. З 1964–1965 н.р. студентам машинобудівних спеціальностей була посилена математична підготовка, електротехнічних – загальнотеоретична і загально інженерна. Для студентів хіміко-технологічних спеціальностей вводилися курси «Моделювання і кібернетика хіміко-технологічних процесів», «Теорія технологічних процесів» [20, с. 150].

Виконуючи пропозиції Міністерства вищої освіти з покращення підготовки фахівців у вузах, підготовка студентів за спеціальністю «Механічне обладнання заводів чорної і кольорової металургії» в ХПІ припинилася, а набір передавався Дніпропетровському металургійному інституту.

Також припинився набір за спеціальністю «Машини і апарати харчових виробництв», який було передано Одеському технологічному інституту харчової і холодильної промисловості [22, арк. 116–117].

Особливістю другого етапу науково-технічної революції стала електронна автоматизація наукових досліджень і виробництва. Для ознайомлення студентів з машинною «абеткою» 1964 р. в інституті було створено кабінет програмованого навчання, обладнаний 23 машинами типу «Контроль». Відкрито нові кафедри, як «Математичні та лічильно-обчислювальні прилади і пристрої», «Інформаційно-вимірювальна техніка» [23, арк. 2; 19, с. 30]. Дипломні проекти виконувались за допомогою обчислювальної техніки. Так, на кафедрі деталей машин таких дипломів налічувалось близько 15 %, на кафедрі гідропневмоавтомат – 50 %, а на кафедрі різання матеріалів 97 % [24, арк. 399]. Парк обчислювальних машин постійно збільшувався і оновлювався, і 1981 р. він складався з 58 ЕОМ I й II групи, у тому числі найбільш продуктивних на той час ЕС-1033, ЕС-1020, М-222 [20, с. 131].

У 1950–1960-ті рр. значних успіхів у науково-дослідній роботі досягли хіміки ХІІІ. Так, кафедра технології жирів під керівництвом професора Б.Н. Тютюнникова запровадила у виробництво свої розробки на 24 заводах, що підвищило продуктивність праці у миловарінні на 40% і на деякий час відкинуло необхідність нових капітальних вкладень у цю галузь.

Кафедра технології неорганічних речовин підготувала

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ**

проект потужної установки з рекуперації окисів азоту за новою оригінальною схемою, застосування якої дало країні багатомільйонну економію в капітальному будівництві.

Колектив кафедри хімічної технології палива успішно розробив нові методи уловлювання та переробки продуктів коксування. Кафедра колоїдної хімії розв'язала ряд теоретичних проблем органічних сполук, розробила важливі рекомендації для виробництва низькотемпературних мастил.

Вже наприкінці 1950-х рр., за рішенням державних органів, у ХПІ було створено 11 базових (галузевих), а згодом і три проблемних лабораторії, що дало можливість науковцям інституту у наступні десятиліття досягти нових наукових звершень.

Слід зазначити, що рівень освіти студентів ХПІ відповідав міжнародним стандартам, а у деяких випадках, за висновками іноземних освітян, був навіть кращим, глибшим. Молодь, яка отримала полі-освіту ХПІ була затребуваною як в нашій країні так і закордоном [25–28].

Підготовка молоді, безумовно, неможлива без учених, які були кураторами наукових досліджень. За відгуками тодішніх студентів до провідних учених можна віднести М. Ф. Семка, В. І. Атрощенко, С. М. Фертика, Л. Д. Свірського, М. М. Глаголева, І. М. Бабакова, Л. С. Палатника, А. В. Дабагяна, В. Л. Рвачова та багатьох ін. [29–33].

Як відповідь на виклики НТР у ХПІ відбулися значні структурні зміни, з'явилися нові кафедри. Так, однією з перших в

Україні на фізико-технічному факультеті сформувалася кафедра фізичного матеріалознавства для електроніки та геліоенергетики. На машинобудівному факультеті 1991 р. постала кафедра теорії машин, механізмів та роботів. На електромашинобудівному факультеті 1994 р. була створена кафедра приладів та методів неруйнівного контролю.

Необхідність застосування новітніх технологій у навчальному процесі призвів до появи сучасних кафедр на інших факультетах. На факультеті автоматики та приладобудування з'явилася 1993 р. кафедра систем інформації, а через шість років – кафедра інформатики та інтелектуальної власності. На інженерно-фізичному факультеті у 1997 р. була створена кафедра економічної кібернетики та маркетингового менеджменту, яка у подальшому на початку ХХІ ст. увійшла до складу факультету бізнесу та фінансів.

Професорсько-викладацький склад двох останніх факультетів активно розробляв принципово нові навчальні програми, що дало можливість організувати підготовку фахівців цілої низки спеціальностей, а саме: Інформаційні управляючі системи та технології, Комп'ютерний еколого-економічний моніторинг, Програмне забезпечення автоматизованих систем, Системний аналіз і управління, Соціальна інформатика, Економічна кібернетика тощо.

Серед абітурієнтів ці спеціальності від самої їхньої появи користувалися великою популярністю, а тому збільшувалася кількість планово-бюджетних та контрактних

місць. З часом настав такий момент, коли керувати велетенськими факультетами стало надзвичайно важко. Враховуючи цю обставину, керівництво ХПІ прийняло рішення про поділ інженерно-фізичного факультету і факультету автоматики та приладобудування. Так в інституті в 2001 р. з'явився факультет інформатики і управління, а 2002 р. – факультет комп'ютерних інформаційних технологій [6, с. 235].

Не залишилися поза впливів НТР хіміко-технологічні факультети ХПІ, в першу чергу факультет технології органічних речовин. На ньому в 1985 р. було створено кафедру хімічної технології палива та вуглецевих матеріалів, а 1999 р. на базі кафедри аналітичної хімії постала кафедра біотехнології та аналітичної хімії. Комп'ютерні технології внесли суттєві зміни у навчальні програми абсолютно всіх кафедр факультету технології неорганічних речовин. Іще більше ці технології вплинули на темпи науково-дослідних робіт хіміків-технологів.

У середині 1980-х рр., коли у СРСР розпочалася так звана «перебудова» і в країні надзвичайно посилювався інтерес до проблем як теоретичної, так і прикладної економіки, в ХПІ приділили велику увагу питанням викладання організації та управління підприємств машинобудівного профілю, чим безпосередньо займалася створена ще у 1984 р. кафедра економіки та маркетингу, а також створено окремі спеціальні кафедри, що відповідали викликам ринкових відносин.

Слід зазначити, що з початком періоду «перебудови» поступово змінювалася економічна система, фінансування науки скорочувалося й необхідно було шукати нові шляхи реалізації наукових досліджень.

Професорсько-викладацький колектив ХПІ, досягаючи великих успіхів у науково-дослідницьких пошуках, на чільне місце в своїй діяльності завжди ставив навчально-педагогічну роботу, бо від неї залежав рівень фаховості майбутніх інженерних кадрів промисловості, що їх готував інститут. Епоха радикальних змін наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. не могла не вплинути на педагогіку вищої школи. Розпад СРСР та проголошення державної незалежності України знаменували перехід життя всього суспільства на принципи ринкової економіки. До того ж, як уже вказувалося, свої корективи в життя людства в цей час вносила й НТР.

У цих умовах науково-педагогічний колектив НТУ «ХПІ» зорієнтував свою діяльність у відповідності з новими викликами. Конкурентні принципи суспільства, що формується в Україні, ставлять підвищені вимоги перед випускниками університету. Найперше – це ґрунтовна фахова підготовленість зі знаннями іноземних мов. Уже з середини 1990-х рр. діють навчальні програми поглибленого вивчення іноземних мов, відкриття німецько-технологічного факультету.

Прилученню України до європейського та світового освітнього простору має й сприяти Болонська система навчального

процесу, яка передбачає двоступеневу підготовку фахівців – бакалавр та магістр. Запровадження в практику вказаного має остаточно усунути перешкоди на шляху визнання дипломів випускників ХПІ рівними дипломам європейських вищих навчальних закладів.

Отже, розвиток ХПІ – НТУ «ХПІ» наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. показав, що цей вищий навчальний технічний заклад, незважаючи на кризові явища, що їх принесла перехідна епоха, подолав усі негаразди й залишається одним з провідних у системі вищої технічної школи в Україні.

Список літератури: 1. Сайт НТУ «ХПІ». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kpi.kharkov.ua/ukr/ntu-hpi/struktura-universytetu/> (дата звернення 27.10.2019). 2. Харьковский политехнический: на рубеже тысячелетий / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, В. И. НИКОЛАЕНКО, В. В. МОРОЗОВ, Ю. Д. САКАРА. Х.: Прапор, 2000. 384 с. 3. Гутник М. В. Міжнародні освітні проекти Харківського політехнічного інституту в другій половині ХХ століття – на початку ХХІ століття / М. В. Гутник // Вісник Національного технічного університету «ХПІ» [зб. наук. праць / наук. ред. Л. М. Бесов]. Тематичний випуск: Історія науки і техніки. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. Вип. 8. С. 176 – 181. 4. Тверитникова О., Демідова Ю. Форми та методи підготовки інженерів-електриків в Україні // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2016. № 3. С. 43 – 51. 5. Тверитникова О. Науково-технічна школа «Техніка високих напруг» / О. Тверитникова //

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ**

Політехнік. 2007. 28 верес. 6. *Скляр В. М.* Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»: від витоків до сьогодення // Матеріали 15-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки» (м. Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2016 року). К.: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2016. С. 233 – 236. 7. *Ткаченко С. С.* Історія НТУ «ХПІ в науково-освітній діяльності кафедри «Історія науки і техніки» // Матеріали 15-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки» (Київ, 29 вересня–1 жовтня 2016 р.) / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК; Центр досл. наук.-тех. потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. Київ; 2016. С. 255 – 257. 8. *Гутник М. В.* Особливості науково-дослідної роботи у галузі техніки у національному технічному університеті «ХПІ» (1950–1970) / Гутник М. В. // Історія науки і техніки: зб. наук. праць / Гол. ред. О. Я. Пилипчук. К.: Вид-во ДЕТУТ, 2011. Вип.1. С. 69-75. 9. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 31, спр. 266. 10. Державний архів Харківської області. Ф. Р. 1682. оп. 8, спр. 763. 11. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 31, спр. 41, арк. 33 – 47. 12. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 31, спр. 365. 13. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 31, спр. 41. 14. Державний архів Харківської області. Ф.Р.-1682. оп. 8, спр. 1992. 15. *Атрощенко В. И.* Кафедра, наука, производство / В. И. Атрощенко. Х.: Прапор, 1967. 26 с. 16. *Погорелов Ю.* Наука и учебный процесс едины / Ю. Погорелов // Політехнік. 2006. 3 жовт. 17. Исторический очерк [Рукопись] //

Матеріали музею національного технічного університету «Харьковский политехнический институт». Х., 1976. 656 с.

18. Довідки про науково-дослідну роботу інституту за період 1960 – 1970 роки // Фонд науково-дослідного відділу НТУ «ХПІ». 439 с.

19. Інформація про науково-дослідну роботу ХПІ за 1981 рік // Фонд науково-дослідного відділу НТУ «ХПІ». 252 с.

20. Харківський політехнічний: події та факти / [ред. Ю. Т. Костенка]. Х.: Прапор, 1999. 336 с.

21. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 25, спр. 184.

22. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1., оп. 31, спр. 42.

23. Державний архів Харківської області. Ф.Р.-1682. оп. 13, спр. 164.

24. Державний архів Харківської області. Ф.Р.-1682. оп. 14, спр. 1011.

25. Rome A. P. The problem of freedom and efficiency in Universities / A. P. Rome // Science and Freedom. London: Bull, 1960. – 16 p.

26. Vera Rich. Russia Seen Reforming Higher Education / Vera Rich // The Chronicle of Higher Education. 1986. Nov., 5. P. 2 – 3.

27. Michael Gorbachev, Perestroika: new Thinking for our Country & the World. NY: Harper & Roy, Publishers, 1987. P. 91 – 93.

28. Adelman, Jonathan R. Torrents of spring: Soviet and post-soviet politics / J. R. Adelman. New York etc.: McGraw. Hill, 1995. XVI. 410 p.

29. Семко М. Ф. К 100-летию со дня рождения: библиография / ред. А. И. Грабченко. Х.: НТУ «ХПІ», 2006. 240 с.

30. Юлия Соболев – достойная представительница достойнейшей династии! / [ред. С. П. Землянской] // Політехнік. 2007. 10 вересня. С. 3.

31. Курпа Л. Ученый, Учитель, Человек // Політехнік. 2006. 23 жовт. С. 3.

32. Шокотов Н. Слово об учителях / Н. Шокотов // Політехнік. 2006. 5 верес. С. 2.

33. Тверитникова О.

<http://polytechnic.kpi.kharkov.ua/ViewArticle.aspx?id=1576&print=yes> Науково-технічна школа «Техніка високих напруг» / О. Тверитникова // Політехнік. 2007. 28 верес. С. 3.

Bibliography (transliterated): 1. Sajt NTU «KhPI». Access mode: <https://www.kpi.kharkov.ua/ukr/ntu-hpi/struktura-universytetu/> (data zvernennya 27.10.2019). 2. Khar`kovskij politekhnicheskij: na rubezhe ty`syacheletij / L. L. Tovazhnyanskij, V. I. Nikolaenko, V. V. Morozov, Yu. D. Sakara. Kh.: Prapor, 2000. 384 p. 3. Gutnyk M. V. Mi`zhnarodni` osvìtni` proekti Kharki`vs`kogo poli`tekhnìchnogo ìnstitutu v drugi`j polovini` KhKh stoli`ttya – na pochatku KhKh stoli`ttya / M. V. Gutnik // Vi`snik Naczi`onal`nogo tekhnìchnogo uni`versitetu «KhPI» [zb. nauk. prac` / nauk. red. L. M. Byesov]. Tematicnij vipusk: Ġstori`ya nauki ì tekhnìki. – Kharki`v: NTU «KhPI», 2008. Vip. 8. P. 176 – 181. 4. Tverytnykova O., Demi`dova Yu. Formi ta metodi pi`dgotovki ìnzheneri`v-elektriki`v v Ukraini` // Teori`ya ì praktika upravli`nnya soczi`al`nimi sistemami: fi`losofi`ya, psikhologi`ya, pedagogi`ka, soczi`ologi`ya. 2016. № 3. P. 43 – 51. 5. Tverytnykova O. Naukovo-tekhnìchna shkola «Tekhnìka visokikh naprug» / O. Tverytnykova // Poli`tekhnìk. 2007. 28 veres. 6. Sklyar V.M. Naczi`onal`nij tekhnìchnij uni`versitet «Kharki`vs`kij poli`tekhnìchnij ìnstitut»: vi`d vitoki`v do s`ogodennya // Materi`ali 15-yi Vseukrayins`koyi naukovoyi konferenczi`yi «Aktual`ni` pitannya ìstori`yi nauki ì tekhnìki» (m. Kiyiv, 29 veresnya – 1 zhovtnya 2016 roku). K.: Czentr pam'yatkoznavstva NAN Ukraini ì UTOPIK, 2016. P. 233 – 236. 7. Tkachenko S.S. Ġstori`ya NTU «KhPI» v naukovo-osvìtni`j di`yal`nosti` kafedri «Ġstori`ya nauki ì tekhnìki» // Materi`ali 15-yi Vseukrayins`koyi naukovoyi konferenczi`yi «Aktual`ni` pitannya

історії науки і техніки» (Київ, 29 вересня–1 жовтня 2016 р.) / Центр пам'ятокнавства NAN Украйини і УТОРГК; Центр досл. наук.-тех. потенціалу та історії науки і м. G.M. Dobrova NAN Украйини. Київ; 2016. P. 255 – 257. 8. Gutnyk M. V. Osoblivosti naukovo-doslidnoyi roboti u galuzi tekhniki u naczi`onal`nomu tekhnichnomu uni`versiteti` «KhPI» (1950–1970) / Gutnyk M. V. // Історія науки і техніки: зб. наук. праць / Gol. red. O. Ya. Pilipchuk. K.: Vid-vo DETUT, 2011. Vip.1. P. 69 – 75. 9. Czentral`nij derzhavnij arkhiv gromads`kikh ob'yednan` Украйини. F.1., op. 31, spr. 266. 10. Derzhavnij arkhiv Kharki`vs`koyi oblasti`. F.R.-1682. op. 8, spr. 763. 11. Czentral`nij derzhavnij arkhiv gromads`kikh ob'yednan` Украйини. F.1., op. 31, spr. 41, ark. 33 – 47. 12. Czentral`nij derzhavnij arkhiv gromads`kikh ob'yednan` Украйини. F.1., op. 31, spr. 365. 13. Czentral`nij derzhavnij arkhiv gromads`kikh ob'yednan` Украйини. F.1., op. 31, spr. 41. 14. Derzhavnij arkhiv Kharki`vs`koyi oblasti`. F. R. 1682. op. 8, spr. 1992. 15. Atroshhenko V. I. Kafedra, nauka, proizvodstvo / V.I. Atroshhenko. Kh. : Prapor, 1967. 26 p. 16. Pogorelov Yu. Nauka i uchebny`j process ediny` / Yu. Pogorelov // Poli`tekhnik. 2006. 3 zhovt. 17. Istoricheskij ocherk [Rukopis`] // Materialy` muzeya naczi`onal`nogo tekhnicheskogo universiteta «Khar`kovskij politekhnicheskij institut». Kh., 1976. 656 p. 18. Dovidki pro naukovo-doslidnu robotu i`nstitutu za peri`od 1960 – 1970 roki // Fond naukovo-doslidnogo vi`ddi`lu NTU «KhPI». 439 p. 19. Informaciya pro naukovo-doslidnu robotu KhPI za 1981 ri`k // Fond naukovo-doslidnogo vi`ddi`lu NTU «KhPI». 252 p. 20. Kharki`vs`kij poli`tekhnichnij: podi`yi ta fakti / [red. Yu. T. Kostenka]. Kh.: Prapor, 1999. 336 p. 21. Czentral`nij derzhavnij arkhiv

gromads`kikh ob'yednan` Ukraini. F.1., op. 25, spr. 184. 22. Czentral`nij derzhavnij arkhiv gromads`kikh ob'yednan` Ukraini. F.1., op. 31, spr. 42. 23. Derzhavnij arkhiv`v Kharkiv`s`koyi oblasti`. F.R.-1682. op. 13, spr. 164. 24. Derzhavnij arkhiv`v Kharkiv`s`koyi oblasti`. F. R. 1682. op. 14, spr. 1011. 25. Rome A. P. The problem of freedom and efficiency in Universities / A. P. Rome // Science and Freedom. London: Bull, 1960. 16 p. 26. Vera Rich. Russia Seen Reforming Higher Education / Vera Rich // The Chronicle of Higher Education. 1986. Nov., 5. P. 2 – 3. 27. Michael Gorbachev, Perestroika : new Thinking for our Country & the World. NY: Harper & Roy, Publishers, 1987. P. 91 – 93. 28. Adelman, Jonathan R. Torrents of spring: Soviet and post-soviet politics / J. R. Adelman. New York etc.: McGraw. Hill, 1995. XVI. 410 p. 29. Semko M. F. K 100-letiyu so dnya rozhdeniya : bibliografiya / red. A. I. Grabchenko. Kh.: NTU «KhPI», 2006. 240 p. 30. Yuliya Sobol` – dostojnaya predstavitel`nicza dostojnejshej dinastii! / [red. S. P. Zemlyanskoj] // Poli`tekhni`k. 2007. 10 veresnya. P. 3. 31. Kurpa L. Ucheny`j, Uchitel`, Chelovek // Poli`tekhni`k. 2006. 23 zhovt. P. 3. 32. Shokotov N. Slovo ob uchitelyakh / N. Shokotov // Poli`tekhni`k. 2006. 5 veres. P. 2. 33. Tverytnykova O. Naukovo-tekhni`chna shkola «Tekhni`ka visokikh naprug» / O. Tverytnykova // Poli`tekhni`k. 2007. 28 veres. P. 3.

Гутник М. В., Ткаченко С. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО
ПРОФІЛЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ НТУ
«ХПІ»)

У даній статті аналізуються особливості підготовки фахівців технічного профілю на прикладі Харківського політехнічного інституту в другій половині ХХ століття. Також показані й характеризуються основні напрямки діяльності різних факультетів, які були відкриті протягом 50-80 років ХХ ст. Ілюструються наукові розробки професорсько-викладацького складу і студентів даного вищого навчального закладу.

Ключові слова: Харків, політехнічний інститут, підготовка фахівців, факультет, професорсько-викладацький склад.

Гутник М. В., Ткаченко С. С.

**ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ
ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ ХХ СТ.
(НА ПРИМЕРЕ НТУ «ХПИ»)**

В данной статье анализируются особенности подготовки специалистов технического профиля на примере Харьковского политехнического института во второй половине ХХ века. Также показаны и характеризуются основные направления деятельности различных факультетов, которые были открыты в течение 50-80 годов ХХ в. Иллюстрируются научные разработки профессорско-преподавательского состава и студентов данного высшего учебного заведения.

Ключевые слова: Харьков, политехнический институт, подготовка специалистов, факультет, профессорско-преподавательский состав.

SPECIFICS OF TRAINING OF TECHNICAL PROFILE
SPECIALISTS IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY
(BY THE EXAMPLE OF NTU "KhPI")

This article analyzes the specifics of the technical profile training of the Kharkiv Polytechnic Institute in the second half of the XX century. It also highlights and describes the main activities of various faculties, which were opened during the 50-80 years of the XX century. Scientific innovations of the teaching staff and students of this institute are illustrated.

Key words: Kharkov, Polytechnic Institute, training of specialists, department, faculty.

*Кудрявцева К. О. Горошко О. І.
м. Харків, Україна*

**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ
«КУЛЬТУРИ УЧАСТІ» В УКРАЇНІ**

Сучасне суспільство є вельми динамічною соціальною системою, якій притаманні різновекторні зміни в політичній, економічній, соціальній, культурній тощо сферах. Швидкість